

Magdalena Sasin

Uniwersytet Łódzki

Umiejętności uczenia się studentów pedagogiki

Wprowadzenie

Wiele miejsca w debacie publicznej i dyskursie naukowym poświęca się zmianom zachodzącym w ostatnich latach w polskich uczelniach. Wynikają one głównie z umasowienia kształcenia wyższego, które wyraża się lawinowym wzrostem tak zwanego współczynnika skolaryzacji, czyli stosunku liczby osób studiujących do ogółu populacji¹. Drugą niezwykle istotną przyczyną tych zmian jest konieczność podporządkowania działalności i oferty uczelni wyższych potrzebom rynku, zarówno w zakresie dydaktyki, jak i badań naukowych.

Zmiany te dostrzegalne są nie tylko podczas badań i analiz dużych partii danych, ale także w codziennej praktyce nauczyciela akademickiego. Pociągają one bowiem za sobą wiele zjawisk domagających się namysłu. W ten sposób zrodził się pomysł na ten artykuł i związane z nim badania. Podczas zajęć ze studentami, a zwłaszcza w czasie kończących je zaliczeń i egzaminów, autorka artykułu zauważyła, że wiele osób ma problemy z odpowiednim przygotowaniem się do nich nie dlatego, że nie przykłada się do nauki, lecz dlatego, że nie stosuje, a nawet w ogóle nie zna prawidłowości rządzących uczeniem się i pamięcią.

Do umiejętności uczenia się przywiązuje się obecnie coraz większą wagę. Jest to jedna z ośmiu umiejętności kluczowych, ustanowionych w zaleceniu Parlamentu Europejskiego z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie kompetencji kluczowych w zakresie uczenia się przez całe życie. Kompetencje kluczowe są tu definiowane jako „połączenie

---

¹ *Szkolnictwo Wyższe w Polsce*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2013, www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_07/0695136d37bd577c8ab03acc5c59a1f6.pdf (dostęp 28.02.2016).

wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia². Zwłaszcza obecnie, w obliczu dynamicznego rozwoju gospodarki i związanych z tym zmian na rynku pracy, nie da się precyzyjnie przygotować pracowników do odgrywania określonych ról – nie wiadomo bowiem, jakie one w przyszłości będą. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabierają umiejętności uczenia się, które przydatne będą ludziom przez całe ich aktywne życie – stąd mowa o *Lifelong Learning* (uczenie się przez całe życie).

Potrzeby poznawcze młodych ludzi szczyt osiągają zwykle w okresie studiów. Ich jak najpełniejszej realizacji sprzyjają determinanty czyisto biologiczne, takie jak niezawodność pamięci, wrażliwość zmysłów czy sprawność w posługiwaniu się wiedzą abstrakcyjną³. Osoby w wieku 19–25 lat, a na ten okres w życiu najczęściej przypadają studia, osiągają maksimum swoich możliwości poznawczych. By móc wykorzystać je w pełni, trzeba dysponować wiedzą na temat prawidłowości uczenia się. Musi ona uwzględniać fakt, że nauka w okresie studiów różni się od nauki w szkole średniej. Do najważniejszych różnic należy konieczność samodzielnego planowania pracy i zarządzania czasem przez studentów. W większości przypadków ich wiedza i umiejętności nie są kontrolowane często i regularnie, jak czyni się to w szkole. Wymusza to samodyscyplinę i wypracowanie odpowiednich metod uczenia się, które muszą być dostosowane do trybu życia, posiadanych umiejętności oraz właściwości psychofizycznych danej osoby.

Założenia badań własnych

Jak zauważa Stanisław Tokarski, proces uczenia się jest zjawiskiem złożonym i jako taki wymaga spełnienia trzech warunków: „samodzielno-

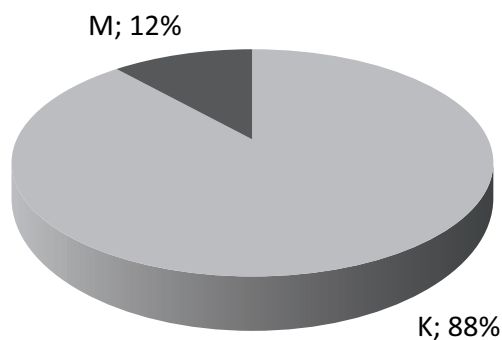
---

² Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE, L 394/13, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=pl> (dostęp 28.02.2016).

³ E. Gurba, *Wczesna dorosłość*, w: *Psychologia rozwoju człowieka*, red. J. Trempała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 287–311; M.A. Kućko, *Dlaczego uniwersytety nie wychowują?*, „Pedagogika Szkoły Wyższej” 2013, nr 1, s. 75–96.

ści, dążenia do realizacji założonego celu oraz wiedzy z zakresu techniki uczenia się”⁴. Badania związane ze znajomością i stosowaniem prawidłowości dotyczących procesu uczenia się oraz samooceny studentów w tym zakresie zostały przeprowadzone w styczniu 2016 roku wśród studentów różnych specjalności kierunku pedagogika na Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego. Zebrano 106 ankiet, lecz do badań nadawały się 104 i tyleż poddano analizie. W grupie badawczej było 91 kobiet i 13 mężczyzn, co odzwierciedla strukturę podziału płci wśród studentów pedagogiki, która jest kierunkiem silnie sfeminizowanym.

Płeć ankietowanych

Wykres 1. Płeć ankietowanych

Źródło: opracowanie własne.

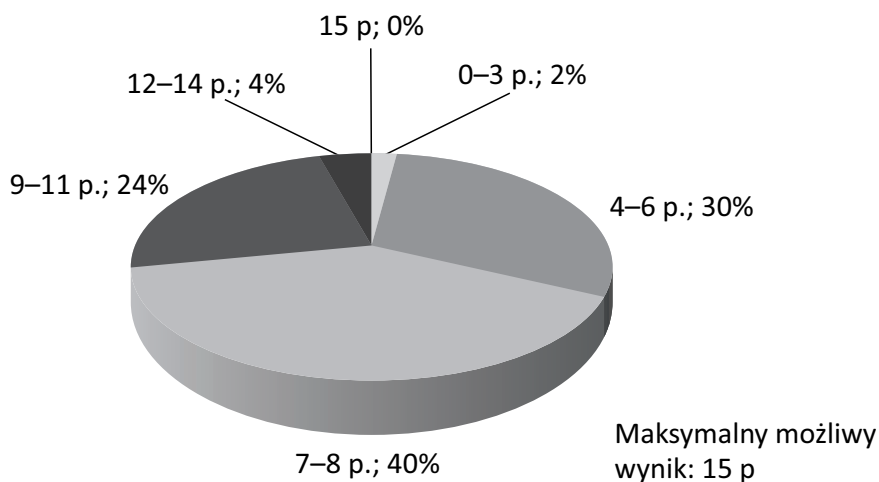
Podstawowe pytanie badawcze, na które poszukiwano odpowiedzi, było następujące: „Czy studenci znają i stosują w praktyce najważniejsze prawidłowości dotyczące efektywnej pracy umysłowej i uczenia się?”. Ponadto postawiono pytania: „Czy studenci poznali podstawowe zasady pracy umysłowej podczas nauki w szkole?” oraz „Czy w czasie studiów zapoznaje się studentów z podstawowymi zasadami pracy umysłowej?”. Jaka jest motywacja studentów do uczenia się? Jakie czynniki studenci uważają za przyczyny swoich ewentualnych niepowodzeń akademickich?

⁴ S. Tokarski, *Technologia pracy umysłowej. Wybrane zagadnienia*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości im. Bogdana Jańskiego w Warszawie, Warszawa 2001, s. 7.

Nawyki studentów dotyczące uczenia się a wyniki w nauce

By poznać nawyki studentów w zakresie uczenia się, poproszono ich o odpowiedź na 15 pytań, badających zachowania w czasie uczenia się⁵. W tej części ankiety maksymalnie można było zdobyć 15 punktów. Przeciętny wynik uzyskany przez ankietowanych wynosił 7,5 punktu, czyli dokładnie połowę maksymalnego. Najczęściej wybierane były odpowiedzi dające ankietowanym 7–8 punktów, ale zdarzały się też wyniki bardzo słabe (3 i 4 pkt), jak i wyjątkowo dobre (11, 12, 13 pkt). Średni poziom stosowania prawidłowych nawyków uczenia się w badanej grupie należy więc uznać za dość niski.

Wyniki badanych dotyczące stosowania prawidłowych nawyków uczenia się

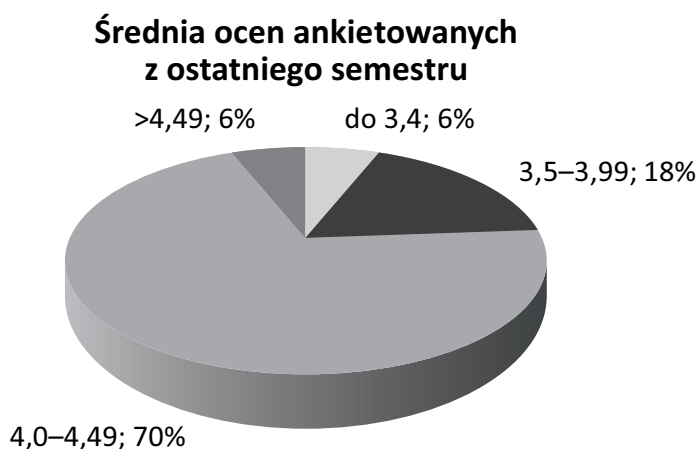

Wykres 2. Wyniki dotyczące stosowania nawyków uczenia się wśród badanych

Źródło: opracowanie własne.

⁵ Pytania zostały zaczerpnięte z publikacji: B. Sekuła, C. Pielok, *Zajęcia warsztatowe dla uczniów szkół ponadpodstawowych. Scenariusze na użytek poradni psychologiczno-pedagogicznych*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa 1996, s. 59. Pytania poddano niewielkiej modyfikacji: kilka z nich przeformułowano, jedno zostało odrzucone.

Obliczono także korelację pomiędzy wynikami odpowiedzi na omawiane pytanie a wynikami w nauce, wyrażonymi w postaci średniej ocen z ostatniego zakończonego semestru. Założono, że powinna istnieć istotna statystycznie korelacja pomiędzy stosowaniem przez studentów technik skutecznego uczenia się a wynikami w nauce, które mają stanowić potwierdzenie tej skuteczności. Tymczasem korelacja okazała się słaba i wyniosła $r = 0,136$ (korelacja r -Pearsona). Taki wynik może być spowodowany błędami w badaniu lub niewłaściwym sformułowaniem pytań. Przyjmując jednak na chwilę robocze założenie, że słabość korelacji nie wynika z błędów badawczych, można zauważyć ciekawe zjawisko: znaczne „spłaszczenie” ocen uzyskiwanych przez ankietowanych. Zdecydowana większość z nich osiągnęła średnią ocen w zakresie 4,0–4,49. Ocenę zarówno bardzo słabe, jak i bardzo dobre pojawiają się zdecydowanie rzadko.

Wykres 3. Średnia ocen ankietowanych z ostatniego semestru

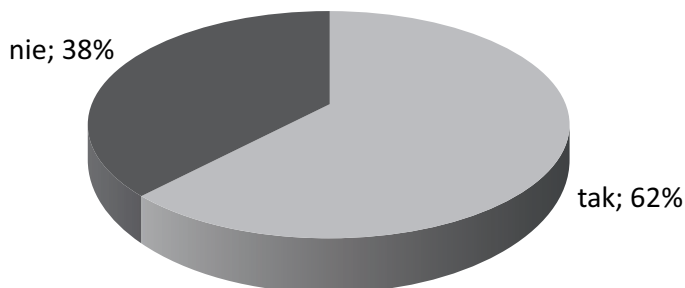
Źródło: opracowanie własne.

Wskazuje to na osłabienie diagnostycznego znaczenia ocen i zjawisko ich inflacji, czyli zwiększenia liczby ocen pozytywnych bez jednoczesnego podwyższania osiągnięć studentów⁶. Być może studenci dobrzy, któ-

⁶ Por. m.in.: K. Denek, *Uniwersytet. Między tradycją a oczekiwaniami współczesności*, w: *Edukacja jutra. Aksjologiczno-kulturowy fundament edukacji jutra*, red. K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz, Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec 2015, s. 23–44.

rzy mogliby włożyć więcej wysiłku w uczenie się i uzyskać lepsze wyniki, czują się zdemotywowani faktem, że wysokie noty otrzymują osoby na nie niezasługujące. Z drugiej strony, studenci słabsi nie widzą potrzeby zwiększenia swoich wysiłków, skoro i tak uzyskiwane oceny są dla nich wystarczające. Hipotezę tę potwierdza odpowiedź na pytanie 8 ankiety, które brzmiało: „Czy wyniki w nauce na studiach, jakie osiągasz, są dla Ciebie satysfakcjonujące?” Na to pytanie twierdząco odpowiedziało 62% ankietowanych.

Czy wyniki w nauce na studiach, jakie osiągasz, są dla Ciebie satysfakcjonujące?

Wykres 4. Satysfakcja z wyników osiąganych na studiach przez ankietowanych

Źródło: opracowanie własne.

Kwestia trafności ocen wystawianych studentom podczas studiów nie jest głównym tematem niniejszego artykułu i niewątpliwie zasługuje na oddzielne opracowanie. Warto jednak zwrócić uwagę, że rozważnemu i sprawiedliwemu ocenianiu nie sprzyjają niektóre ze zmian, dokonujących się w ostatnich latach na większości uczelni, zwłaszcza wzrost liczności grup wykładowych i ćwiczeniowych oraz słabnący kontakt indywidualny między studentem a wykładowcą. A przecież ocena nie jest tylko „karą” czy „nagrodą” dla studenta. Przede wszystkim powinna być dla niego informacją zwrotną, pozwalającą zoptymalizować wysiłki w celu jak najlepszego opanowania materiału teoretycznego i praktycznego.

Znaczący wydaje się fakt, iż tylko 85 osób spośród 104 ankietowanych (82%) podało swoją średnią ocen. Część osób opuszczała to pyta-

nie, część pisała wprost, że nie pamięta. Można to łączyć z tym, że wyniki w nauce dla niektórych studentów nie mają zbyt dużego znaczenia, o ile tylko są pozytywne i pozwalają na kontynuowanie nauki. To zjawisko doczekało się swojej nazwy, a mianowicie pisze się o „pokoleniu *goodenough*”⁷ (z ang. wystarczająco dobrze), czyli o generacji osób urodzonych po roku 1990, które zadowolają się przeciętnością, gdyż nie chcą podejmować nadmiernego i bezcelowego – w ich ocenie – wysiłku.

Refleksja nad sposobami uczenia się

Istnieje wiele metod i technik uczenia się oraz zapamiętywania. W ostatnich latach powstała na ten temat bogata literatura, także polskojęzyczna⁸. O ile wcześniej skupiano się na konkretnych technikach zapamiętywania, takich jak wizualizacja czy metoda lokacji, o tyle obecnie nacisk kładziony jest na kompleksowe traktowanie procesu uczenia się. Wskazuje się przy tym zwłaszcza na kluczową rolę motywacji i emocji oraz na znaczenie środowiska uczenia się.

Wyniki ankiety (odpowiedzi na pytanie otwarte) wskazują, że studenci preferują proste, znane od dzieciństwa sposoby uczenia się: powtarzanie, wielokrotne czytanie, przepisywanie tekstu, podkreślanie najważniejszych treści i stosowanie kolorowych zakreślaczy. 30 osób (29%) napisało, że stosuje mapy myśli, schematy i wykresy, 18 osób (17%) posługuje się skojarzeniami i wizualizacją. Zaledwie kilka osób podało, że stosuje przemyślany i odpowiednio rozłożony w czasie plan powtórek materiału.

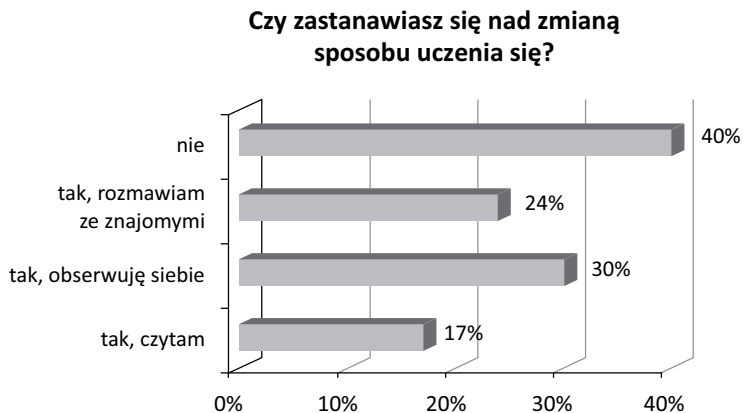
Choć większość ankietowanych deklaruje, że jest zadowolona z wyników osiągniętych na studiach, to 60% wszystkich biorących udział w badaniu podaje, że zastanawia się nad zmianą sposobu uczenia się w celu osiągnięcia lepszych wyników (być może liczba odpowiedzi twierdzących jest tu wysoka, gdyż niekiedy wybierano odpowiedź „poprawną politycznie” – nie wypada się przyznać, czasem nawet przed sobą samym, że nie

---

⁷ J. Morbitzer, *Sposoby uczenia się osób urodzonych po 1990 r.*, ORE, file:///C:/Users/User/Downloads/ekspertyza%20dot.%20zmian%20uczenia_prof.%20morbitzer.pdf (dostęp 28.02.2016).

⁸ Por m.in. *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, red. H. Dumont, D. Istance, D. Benavides, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2013; M. Żylińska, *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013.

podejmuje się takiego namysłu). Najwięcej osób (30% ankietowanych) deklaruje, że obserwuje siebie pod tym kątem, 17% czyta na ten temat, 24% zaś omawia te kwestie ze znajomymi.

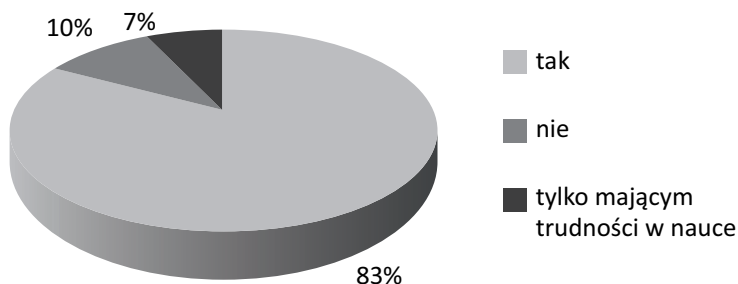

Wykres 5. Podejmowanie przez ankietowanych refleksji nad zmianą sposobu uczenia się

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość osób uważa, że znajomość technik uczenia się pomaga w studiowaniu – sądzi tak aż 86 ankietowanych studentów (83%). Niewielka grupa jest zdania, że takie techniki mogą być pomocne jedynie tym, którzy doświadczają trudności w nauce (7 osób).

Czy uważasz, że znajomość technik uczenia się pomaga w studiowaniu?

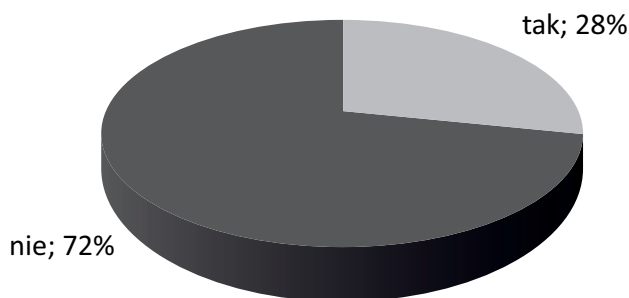
Wykres 6. Opinia ankietowanych na temat znaczenia znajomości technik uczenia się

Źródło: opracowanie własne.

Skoro ankietowani doceniają znaczenie technik uczenia się i zapamiętywania, można oczekiwać, że znają je i posługują się nimi na co dzień. Odpowiedzi na pytanie z tym związane nie są w pełni optymistyczne – znajomość tych technik uważają za wystarczającą 73 osoby, czyli 72% badanych.

Czy uważasz, że w wystarczającym stopniu znasz techniki uczenia się i zapamiętywania?

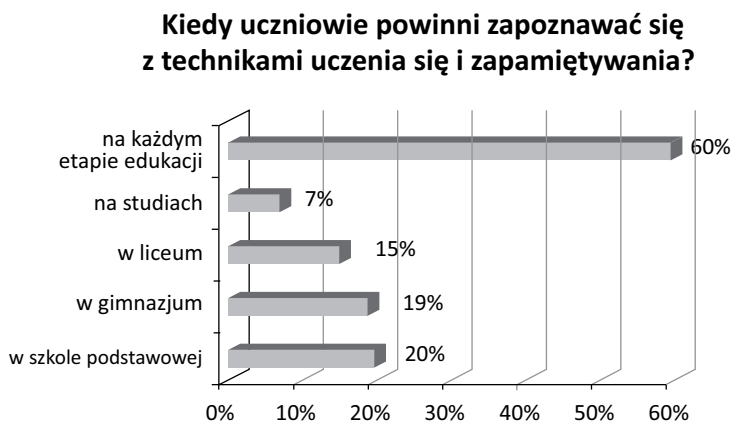
Wykres 7. Opinia ankietowanych na temat stopnia znajomości technik uczenia się
Źródło: opracowanie własne.

Wiedza na temat uczenia się w programie szkolnym i akademickim

Spośród wszystkich osób biorących udział w ankiecie mniej niż połowa (43%) znajomość technik uczenia się wyniosła ze szkoły, przede wszystkim z liceum. Podobna liczba osób (41%) poznawała te techniki podczas studiów, głównie podczas zajęć z dydaktyki ogólnej. To liczba niewielka, zbyt mała, zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę, że mamy do czynienia ze studentami pedagogiki, czyli osobami, które powinny nie tylko zdobywać wiedzę, ale umieć przekazywać ją innym. W ankiecie brali udział studenci II roku studiów II stopnia, nie można więc liczyć na to, że ta luka zostanie uzupełniona w toku dalszego kształcenia.

Ankietowanych zapytano, kiedy i jak, ich zdaniem, powinno się odbywać zapoznawanie uczniów z takimi technikami. Zdecydowana więk-

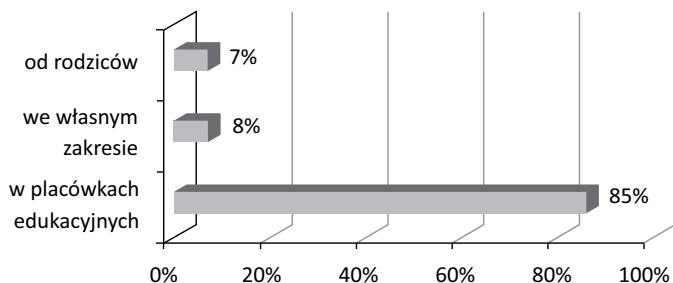
szość osób uważa, że to zagadnienie należy podejmować na każdym etapie edukacyjnym. Być może we własnej edukacji takich zajęć im brakowało. 8 osób uważa, że wiedzę na ten temat należy zdobywać we własnym zakresie, 7 sądzi, że powinni zadbać o to rodzice. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi: „nie jest to potrzebne”.

Wykres 8. Opinia ankietowanych na temat potrzeby zapoznawania uczniów z technikami uczenia się i zapamiętywania – część 1

Źródło: opracowanie własne.

W jaki sposób uczniowie powinni zapoznawać się z technikami uczenia się i zapamiętywania?

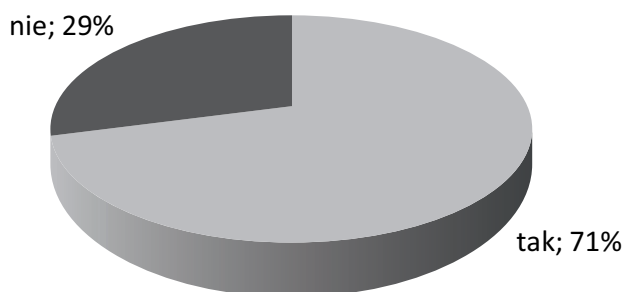

Wykres 9. Opinia ankietowanych na temat potrzeby zapoznawania uczniów z technikami uczenia się i zapamiętywania – część 2

Źródło: opracowanie własne.

Zapytano następnie ankietowanych, czy wzięliby udział w dobrowolnych i bezpłatnych zajęciach poświęconych sposobom zapamiętywania i uczenia się, gdyby zostały one zorganizowane w ich uczelni. 72 osoby (71%) odpowiedziały twierdząco. Analizując odpowiedź na takie pytanie, trzeba pamiętać, że deklarowana chęć uczestnictwa w zajęciach jest zawsze wyższa niż faktyczna gotowość. Mimo to można szacować, że zainteresowanie tą tematyką jest wysokie i gdyby tego typu zajęcia faktycznie się odbyły, organizatorzy mogliby liczyć na zadowalającą frekwencję.

Czy wzięliby udział w zajęciach na temat technik uczenia się i zapamiętywania?

Wykres 10. Deklarowany udział ankietowanych w zajęciach dotyczących technik zapamiętywania i uczenia się

Źródło: opracowanie własne.

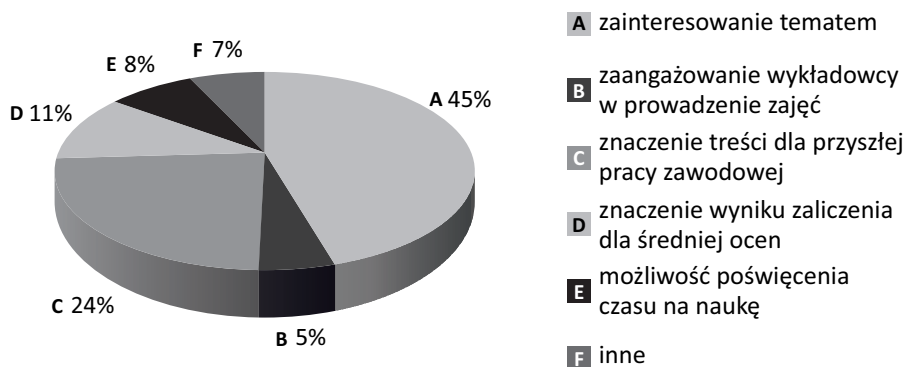
Znaczenie motywacji w uczeniu się

Do skutecznego i wydajnego uczenia się niezbędna jest odpowiednia motywacja: bezpośrednia, związana z treścią danego przedmiotu, lub przynajmniej pośrednia, wywołana oczekiwaniem określonej nagrody (np. wysoka ocena, stypendium)⁹. Bez odpowiedniej motywacji nie może być mowy o efektywnym uczeniu się, a zwłaszcza o trwałym zapamiętywaniu. Stąd do ankietowanych skierowano pytanie o główny czynnik, który decyduje o ich zaangażowaniu w przygotowanie do zaliczenia. Niemal poło-

⁹ S. Tokarski, *op.cit.*

wa badanych za czynnik taki uznała zainteresowanie przedmiotem. Wskazuje to, że wciąż duża liczba osób studiowanie traktuje przede wszystkim jako proces poszerzania swoich zainteresowań i zdobywania wiedzy, która jest dla nich po prostu ciekawa, warta poznania. To przejaw tak zwanej motywacji wewnętrznej – najbardziej pożądanej i dającej najlepsze efekty. Odpowiedzi wskazujące na motywację instrumentalną (pośrednią) to: znaczenie treści dla przyszłej pracy zawodowej (24%) i znaczenie wyniku dla średniej ocen (11%). Nie bez znaczenia są czynniki zewnętrzne, na które studenci mają wpływ bardzo niewielki lub wręcz żaden: możliwość poświęcenia czasu na naukę w danym momencie (8%), a nawet zaangażowanie wykładowcy w prowadzenie zajęć (5%). Pojawiły się też pojedyncze inne odpowiedzi, wskazujące na znaczenie stopnia trudności danego materiału (trudniejsze zagadnienia i większa ich ilość sprzyjają większemu zaangażowaniu) oraz surowości egzaminującego (przykładowe odpowiedzi: „trudność danego przedmiotu/ilość zagadnień”; „strach przed wykładowcą”; „pobłażliwość wykładowcy na ostatnim zaliczeniu”).

Co jest czynnikiem decydującym o Twoim zaangażowaniu w przygotowanie do zaliczenia?

Wykres 11. Główny czynnik decydujący o zaangażowaniu w przygotowanie do zaliczenia przez ankietowanych

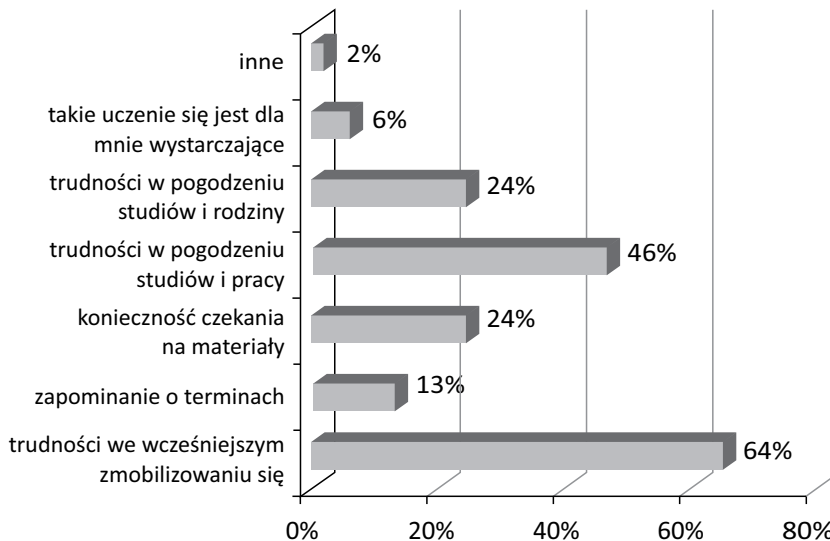
Źródło: opracowanie własne.

Wiedzę studentów na temat prawidłowości uczenia się sprawdzało pytanie o czynniki mające wpływ na efekty tego procesu (można było zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi). Najwięcej osób, bo 94 (90% ankietowanych), przypisuje znaczenie emocjonalnemu nastawieniu do uczenia się, prawie tyle samo docenia zainteresowanie tematem (89 osób – 85%). Sporo osób zdaje sobie sprawę z wpływu na proces uczenia się ewentualnych problemów emocjonalnych (56 osób – 53%), chęci zdobycia dobrej oceny (43 osoby – 51%) oraz kondycji fizycznej (52 osoby – 50%). Najmniej osób docenia potrzebę utrzymywania umysłu w stanie gotowości do pracy, „na wysokich obrotach” (32 osoby – 30%). Pełen obraz zależności wpływających na działanie umysłu mają jednak tylko te osoby, które zaznaczyły wszystkie możliwe odpowiedzi, gdyż wszystkie proponowane w kafeterii czynniki wpływają na wyniki uczenia się. Tymczasem wszystkie odpowiedzi zaznaczyło tylko 11 osób (10%), co oznacza, że wiedza na temat funkcjonowania umysłu i wielorakich zależności, jakim on podlega, wymaga wśród studentów upowszechnienia.

O efektywności uczenia się świadczy nie tylko ilość przyswojonych informacji, ale także trwałość ich zapamiętywania oraz umiejętność zastosowania przy rozwiązywaniu problemów. Osiągnięcie takich efektów nie jest możliwe bez właściwego gospodarowania czasem przez uczącego się. Częste wśród studentów uczenie się „na ostatnią chwilę”, zwłaszcza w czasie sesji egzaminacyjnej, powoduje, że zdobywana wiedza trafia tylko do pamięci krótkotrwałej i nie ma szansy zostać zachowana w pamięci długotrwałej, a podczas jednorazowego sprawdzianu wiadomości wykładowca nie jest w stanie ocenić trwałości zapamiętywania. Dlatego w ankiecie zapytano studentów, jakie są najważniejsze przyczyny tego, że zdarza im się przygotowywać do zaliczeń i egzaminów „na ostatnią chwilę”.

Najczęściej zaznaczana była odpowiedź: „trudności we wcześniejszym zmobilizowaniu się do nauki”. Świadczy to o problemach z motywacją, a pośrednio także o tym, że nawet przygotowanie na ostatnią chwilę okazuje się wystarczające, co z kolei wskazuje na niezbyt wysokie wymagania stawiane zdającym podczas egzaminów i zaliczeń. Być może negatywne skutki przynosi tu niepisana zasada „klient nasz pan”, stosowana na uczelniach, które, chcąc nie chcąc, muszą dostosować się do zasad rynkowej gry. Klientem jest w tym wypadku student, który „konsumuje” „usługę edukacyjną”, a zadaniem „obsługującego” jest go nie zrazić i nie zniechęcić.

Jeśli przygotowujesz się do zaliczenia / oddania pracy na ostatnią chwilę, jakie są tego przyczyny?

Wykres 12. Przyczyny przygotowywania się do egzaminu na ostatnią chwilę

Źródło: opracowanie własne.

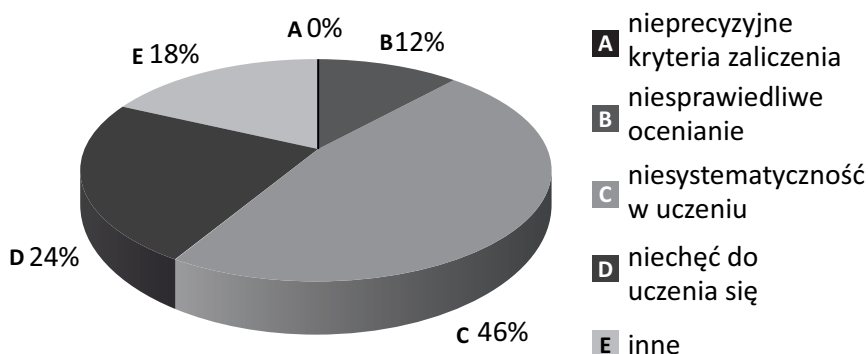
Drugą najczęściej wybieraną odpowiedzią, było: „trudności w pogodzeniu studiów i pracy zawodowej”. Praca zawodowa osób studiujących dziennie nie jest już wyjątkiem, lecz staje się regułą. O ile praca w niepełnym wymiarze godzin jest godna pochwały, gdyż rozwija dojrzałość młodych dorosłych, sprzyja osiągnięciu właściwych dla tego wieku zadań rozwojowych, a także – jeśli jest związana z kierunkiem studiów – rozbudowuje i utrwala zdobytą wiedzę, o tyle praca na pełen etat istotnie utrudnia aktywne studiowanie. Studenci, ciągle balansując między powinnościami zawodowymi a obowiązkami nakładanymi przez uczelnię, ograniczają swoje zaangażowanie w życie uniwersytetu, co tryb ich nauki upodabnia do studiów niestacjonarnych¹⁰.

¹⁰ M. Czerepaniak-Walczak, *Uniwersytet – instytucja naukowo-educacyjna czy przedsiębiorstwo? Szkoła wyższa w procesie zmiany*, w: *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010, s. 63.

Pozostałe odpowiedzi świadczą o zaangażowaniu w życie rodzinne, problemach w organizacji procesu nauki („konieczność czekania na materiały”, „zapominanie o terminach”) i braku czasu (odpowiedzi z kategorii „inne”). Niektórzy ankietowani wprost przyznają: „brak motywacji do wcześniejszej nauki”, „zły nawyk (często zostawiam wiele spraw na ostatnią chwilę)” (odpowiedzi w kategorii „inne”).

Przygotowywanie się do egzaminu na ostatnią chwilę może być jednym z powodów niskiej lub wręcz negatywnej oceny. Dlatego ankietowani, którzy nie czują się usatysfakcjonowani uzyskiwanymi wynikami w nauce, zostali zapytani o to, co, ich zdaniem, jest główną przyczyną tych niepowodzeń. Najczęściej powtarzająca się odpowiedź (wybrało ją 47%, tj. 16 osób spośród niezadowolonych ze swoich akademickich osiągnięć) to: „niesystematyczność w uczeniu się”. Druga według częstości wyboru brzmiała: „niechęć do uczenia się”. Odpowiedzi sugerujące błędy nauczycieli – „niesprawiedliwe ocenianie”, „nieprecyzyjne kryteria zaliczenia” – to zaledwie 4%. W kategorii „inne” powtarzały się odpowiedzi z kafeterii w nieco innych sformułowaniach. Osoba, która zaznaczyła „niechęć do uczenia się, brak zainteresowania przedmiotem”, dodała: „brak czasu na przedmioty, które nie są związane z tematem moich studiów, a niestety są do zaliczenia”.

Jaka jest najważniejsza przyczyna Twoich niesatysfakcjonujących wyników w nauce?

Wykres 13. Najważniejsza przyczyna niesatysfakcjonujących wyników według ankietowanych

Źródło: opracowanie własne.

Studenci samokrytycznie przyznają, że najważniejsza przyczyna niepowodzeń leży po ich stronie, a odpowiedzi na inne pytania pozwalają przypuszczać, że jest ona związana ze zbyt słabą motywacją. Może to wskazywać między innymi na przypadkowość w wyborze kierunku studiów. W dobie powszechności edukacji akademickiej część osób studiuje dlatego, że „tak wypada”, a wybierają zwłaszcza takie kierunki, na które stosunkowo łatwo jest się dostać, jak właśnie pedagogika. Rozwiązaniem problemu byłoby ograniczenie miejsc na studiach i zaostrzenie kryteriów rekrutacji, lecz w czasie niżu demograficznego jest to w zasadzie niemożliwe do zrealizowania. W tej sytuacji pomocne mogłoby okazać się zwiększenie liczby przedmiotów do wyboru w toku studiów – samodzielne decyzje sprzyjają większemu zaangażowaniu i w ten sposób wzmacniają motywację do uczenia się. Obecnie nie ma już wątpliwości, że „przekonania motywacyjne wpływają na wielkość wysiłku, jaką uczniowie włożą w dane zadanie i jak długo nie będą rezygnowali z osiągnięcia celu w przypadku trudności”¹¹.

Podsumowanie

Czas studiów to dla większości osób ostatni okres w życiu, w którym uczenie się dominuje nad pracą zawodową i innymi rodzajami aktywności. Okres ten daje im możliwość uzupełnienia wiedzy i umiejętności w zakresie uczenia się. W dalszym życiu umiejętności te z pewnością okażą się potrzebne.

Na przykładzie wyników przeprowadzonych badań autorka starała się ukazać powiązania między procesem uczenia się a zjawiskami pokrewnymi, takimi jak system oceniania na uczelni, umasowienie edukacji akademickiej czy rynek pracy, wymuszający duże zaangażowanie młodych ludzi już w okresie studiów.

Praca ze studentami na uczelni, obok przewidzianych programem zajęć, powinna obejmować także kształtowanie i wzmacnianie ich motywacji oraz zapoznavanie z technikami uczenia się i ich właściwego stosowania na co dzień. Jest to ważne zwłaszcza dla przyszłych pedagogów, nauczycieli i wychowawców, którzy wkrótce będą dzielić się swoją wiedzą

---

¹¹ *Istota uczenia się...*, s. 147.

i umiejętnościami z innymi. Dla nich szczególnie istotne jest doświadczenie metapoznania, które pomaga „aktywnie monitorować, oceniać i optymalizować własne przyswajanie i wykorzystanie wiedzy”¹².

Proces studiowania nie jest tożsamy z uczeniem się typowym dla wcześniejszych etapów edukacyjnych. Termin „studiowanie” pochodzi wszak z łacińskiego *studium*, co oznacza badanie, naukę¹³. Istotne i niezbywalne cechy studiowania to: własna inicjatywa, samodzielność, twórcze podejście do studiowanego kierunku, respektowanie wartości moralnych (studiowanie jako „zdobywanie prawd”), relacja z mistrzem zasadzająca się na dialogu, który sprzyja wymianie myśli i wzajemnej inspiracji¹⁴. Jak podkreśla Kazimierz Denek:

[...] trzeba kształcić ludzi myślących, o szerokim profilu zawodowo-intelektualnym, pozwalającym absolwentowi uniwersytetu znaleźć pracę na wielu stanowiskach i w różnych zawodach¹⁵.

Trzeba dbać o swobodę studiowania pojmowanego jako intelektualna przygoda i umysłowe wyzwanie. Zadanie to należy zarówno do nauczycieli akademickich, jak i do studentów.

Przedstawione badania są jedynie skromną próbą przyjrzenia się ważnemu zagadnieniu, jakim jest sposób uczenia się studentów na uczelniach polskich na studiach humanistycznych. Zagadnienie to domaga się dalszych badań, zwłaszcza w zakresie towarzyszących tej aktywności emocji, motywacji oraz w zakresie środowiska uczenia się, które obecnie podlega dynamicznym zmianom. Interesującym polem badań byłaby także kwestia gospodarowania czasem przez studentów.

Słowa kluczowe: studenci, studiowanie, uczenie się, dydaktyka szkoły wyższej

---

¹² *Ibidem*, s. 121.

¹³ *Nowy słownik pedagogiczny*, red. W. Okoń, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2004, s. 389.

¹⁴ J. Uchyla-Zroski, *Życie uczonego w poszukiwaniu i realizacji wartości*, w: *Edukacja jutra. Drogowskazy – Aksjologia – Osobowość*, Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec 2015, s. 21–36; K. Denek, *op.cit.*, s. 23–44.

¹⁵ K. Denek, *op.cit.*, s. 27.

LEARNING SKILLS OF PEDAGOGY STUDENTS**Summary**

The paper presents the survey of learning abilities and habits, conducted among pedagogy students at the University of Łódź. The results are presented in the light of contemporary knowledge on learning, that is regarded as a compound process, composed of three elements: cognition, emotions and motivation. The author analyses the methods in which students learn and reasons of their possible educational failures. From there the reflection on contemporary didactics in high schools and the need for change is provided. The connections between problems in students' learning and changes in contemporary world in the range of technology, economy, job market and educational system, are emphasized.

Keywords: *students, studying, learning, high school didactics*

Translated by Magdalena Sasin